

Денисова А.О.

аспірант кафедри соціології та психології

факультету психології, політології та соціології

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ ЩОДО СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

На сучасному етапі політичних трансформацій в Україні особливої ваги набуває дослідження історичних джерел та основних чинників формування соціальної держави. Адже, соціальна держава не з'явилась спонтанно, – концептуалізація поняття соціальної держави відбувалась у європейському інтелектуальному просторі протягом століть. При цьому, від самого початку, становлення соціальної держави супроводжували конфлікти та суперечки між представниками різних філософських течій, політичних та ідеологічних напрямків.

Соціальна держава постає як результат політичного розвитку, вона формується у результаті політичного діалогу.

У процесі політичного діалогу щодо соціальної держави на усіх історичних етапах важливу ролі відігравали положення, сформульовані видатними філософами та політичними діячами минулого, такими як Аристотель, Перикл Афінський, Цицерон, Н. Макіавеллі, К. Гельвецій, Августин Блаженний, Тома Аквінський, В. Оккам, Марсилій Падуанський, Т. Гоббс, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант, Г.-Г. Гегель, К. Маркс, Г. Моска, В. Парето, ін.

Політичний діалог може бути ефективним лише за виконання певних умов. Це «...переговори з підсумковою домовленістю, шлях від розходжень через обговорення до зближення позицій і рух до єдиного рішення. Дух діалогу – конструктивний пошук рішення в ході дискусії, полеміки, співставлення підходів й аргументів, ідей та рішень... Незважаючи на те, що у процесі діалогічного пошуку йде боротьба (одні ідеї відкидаються, другі – приймаються, а треті – трансформуються), але це боротьба особливого роду. У виграші виявляються всі, якщо дивитися на виграш, як на придатне для усіх вирішення проблеми суспільного життя, яка хвилює всіх учасників. У цілому для політичного діалогу характерні такі етапи: – визначення сторонами своєї позиції; – домовленість про надання темі, що обговорюється, однакового значення; – сторони діалогу повинні однаково

тракувати основні терміни. Діалог має проходити за правилами раціонального політичного дискурсу» [1].

Фундаментальними для сучасного політичного діалогу щодо соціальної держави є філософські положення щодо ідеального політичного устрою (Платон, Аристотель, ін.), відносин індивіда з іншими індивідами та державою («полісу»), сутності «правління середніх» (Аристотель), соціального та правового зв'язку громадян, що знаходиться в основі спільноти (Цицерон). Філософська думка античності ставить питання рівності, першооснови і сутності суспільства та держави, порядку і закону, цінностей, мети існування суспільства і держави, взаємної відповідальності громадянина і держави.

Відповідно до вчення Аристотеля, поліс (держава) інтерпретується як спілкування громадян з метою досягнення кращого життя для усіх. Аристотель виокремив три правильні (монархія, аристократія, політія) й три хибні (тиранія, олігархія, демократія) форми полісного устрою, при цьому правильні форми спрямовані на досягнення суспільного блага.

В епоху Римської імперії закріпилась розуміння юридичного регулювання відносин держави та громадян (Тит Лукрецій Кар, Марк Туллій Цицерон, Сенека, Светоній, ін.).

У Середньовіччі домінуючою була християнська доктрина, яка визначала повсякденне та державне життя людей під проводом церкви. Тут вже відбувається перенесення центру уваги з держави, як регулятора соціальних відносин на церкву, яка проголошує свою відповідальність за земні справи, у тому числі – питання соціальної справедливості. У працях єпископів Іоанна Златоуста, Василя Великого, Августина Блаженного обґрунтовується необхідність нерівності у суспільстві, вимога смиренності у земному житті.

У XVII-XVIII ст. у процесі політичного діалогу щодо соціальних функцій держави особливої ваги набувають теорія «природних прав» (спрямована проти феодальної залежності, на захист індивіда та його власності), теорія «суспільного договору» (джерело державної влади – договір людей) та концепція розподілу влади.

Отже, у цей період зроблено наступний крок у політичному діалозі щодо сутності держави й визначення її соціальних функцій, який стосувався відносин між громадянином та державою, між різними гілками влади. У подальшому політичний діалог щодо змісту та функцій соціальної

держави розвивається між такими суб'єктами, як політичні еліти, політичні партії, інституції громадянського суспільства, ін.

Виокремлюються дві концепції держави, між представниками яких відбувається політичний діалог щодо формування соціальної держави: концепція «поліцейської держави» (Х. Вольф), яка спиралась на теорію освіченого абсолютизму та концепція «правової держави» (І. Кант), яка була частиною ліберальних уявлень щодо держави.

Запровадження ліберальної моделі держави призвело до її критики з боку представників соціалістичної ідеології. Саме тому, основним напрямком політичного діалогу щодо формування соціальної держави стали дискусії між соціал-демократами та лібералами. Ще один напрямок діалогу – у середині соціалістичного табору – між поміркованими реформаторами (соціал-демократами, соціалістами) та радикалами-революціонерами («більшовицька» партія у Росії).

На сучасному етапі політичний діалог відбувається у нових умовах – на шляху від зародження європейської соціальної ідеї до запровадження принципів соціальної держави на територію усього Європейського Союзу. Це потребує від європейських політиків вирішення важливих завдань щодо «соціального виміру» аграрної політики, законодавства у сфері праці, забезпечення захисту виробників та споживачів товарів та послуг, пенсійного законодавства, політики соціального страхування тощо.

Отже, формуванню сучасної моделі соціальної держави передували тривалий та конструктивний політичний діалог, у ході якого відбувалось не лише розмежування опонентів, але й зближення їх позицій, взаємне урахування слушних аргументів. Щоправда, політичний компроміс досягався через досвід війн та революцій.

Саме у процесі політичного діалогу формується сучасна концепція соціальної держави, як перехід від поліцейської до правової держави, а згодом – трансформація від правової до соціальної правової держави.

Література

1. Яковлев Д. В. Роль засобів масової інформації в конструюванні політичної реальності : автореф. дис. канд. політ. наук : 23.00.02 [Електронний ресурс] / Д. В. Яковлев; кер. роботи Л. О. Ануфрієв; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». – Одеса, 2003. – 16 с. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1656>